

Hogyan imádjuk a színészeket?

Ülök a kávéházban s a szomszéd asztalnál egy asszony-társaság vitatkozik. Rátkai Máriónról Labass Juciról beszélnek egy félóra óta. Heves összetűzések történnek a körül az igazságról, hogy boldog-e a két kénvenc házassága, vagy nem? Mindenki leadja a maga véleményét, „íztes” értesüléseit. T. nukra, színházi folyóírárra hivatkoznak. Ki-ki heves meggyőződéssel viseli a saját álláspontját, fogadásokat kötnek s végül abban állapodnak meg, hogy — aszboritékot s portót mellékelve — bizalmas élet intéznek eme fontos színházi ügyben két színházi lap és két napilap szerkesztőségéhez. Átolvasom a napilapokat s pontos értesülésekre szerezek valamelyik színházi rovatban a leírásról, hogy a kitűnő Csontos mennyit keres egy esztendőben.

Kimegyek az utcára s míg hazaérek, egy csoport plakáton látom viszont a „halhatatlan” és „külmulhatatlan” sláger-színészek óriási arcportrait.

Megállapodom egy sarkon az utcai lapárusító nyvája előtt, hogy valami olvasni valót vásároljak magamnak. A földön elterülő kirakatból, mely egy csomó színházi lap címlapjáról, színészek és színésznők mosolyognak felém. Veszek egy színházi lapot, — no és akkor megtudok mindent, amit csak a közönség ismert és nem ismert előadványairól tudnom kell. Mindenekelőtt, azt hogy szó le nem írhatja, zene ki nem fejezheti, emberi érzelem fel nem foghatja, milyen nagy, milyen csodálatos, minő megfoghatatlan a szóbanforgó művész, vagy művésznő lénye. Megtudom, hogy hol vacsoráztak tegnapelőtt, hogyan rendezve a hálószobájuk, mit olvasnak, hogyan tanulják a szerepeiket, állva, vagy fekve, mit mondott a papájuk, mikor a színpadra léptek, melyik színésznő hol csináltatja a ruháit, ki mikor és miért veszett össze az igazgatójával. Megsugják nekem bizalmasan, hogy Fedák Zsazsa nem lép fel addig, amíg előre ki nem fizetik a fellépési díját. Nincs egy ráncz az öltözőjünkben, az étteremben, az arcukon, amit szét ne nyitnának előttem. Tudok minden készülő viharról, ami szívüket fenyegeti, ismerem a bánatukat, a bánatszerűségeiket s előbb értesülök az eljegyzésükről, mint a saját hozzátartozóik.

Övék a közérdeklődés. Az ő népszerűségüket nem befolyásolják a harctéri események és nem mélyítik el az új politikai alakulások. Tízük érdeklődnek, hogy legközelebb melyik színész és melyik színésznő fog autogrammot írni a hódolók tömegeinek. Naponta annyi levelet kapnak, mint a Vöröskereszt tudakozódó tálya.

Versenyeket irnak ki értük, pártok alakulnak körülöttük, s talán nem messze az idő, amikor egyes pártok között utcai harcokra kerül a sor, mint a dekadens Rómában Augustus császári idejében, amikor is Juvenalis feljegyzései szerint naponta ömlött vér az utcákon a szín-előadások után.

A világháború késői analitikusai majd megpróbálnak magyarázni ennek a bódult színésztársaságnak okait.

A közgazdászok a háborús színházi konjunktúrafelvirulásában fogják keresni a főokot. A háború lázát olyannyira üzleti vállalkozássá alakították át, hogy már üzleti érdekből is megpróbálnak minden alkalmat a közönség érdeklődésének ébrentartására és felcsigázására. Bálvánokat teremtenek, akiket a tömeg körül táncoljon. Általános versengésben maguknak a bálvánoknak is érdekük, hogy minél többet tudjon a tömeg. A színházak iránti lázas érdeklődésnek kecségtető üzleti vállalkozássá tette a színházi lapok alapítását, amelyek azután ugyancsak üzleti érdekből — mester-

ségesen hevítik, a forrpontra gyújtják, izgatató fűszerekkel bőditják a közönség fantáziáját, szenvedélylyé fokozzák a kíváncsiságot a színpad és a színészek intim titkai iránt, hogy az emberek mindent tudni akarjanak és keressék, vegyék, falfák a színházi lapot, amelyből mindent megtudhatnak és minden arccal ezerszer és ezer formában ismerkedhetnek meg.

A lélekbuvárok mélyebbre fognak nézni s az elfajulás tünetei alatt a természetes okokat fogják feltárni. A hosszú háboru elfárasztotta az emberi értelmet, kisöpört a lélekből minden absztrakciót. A szellemi tudományokat a technikai érdeklődés váltotta fel, a művészetek birodalmában pedig az érzéki műfajok, az előadó művészetek, a színház és zene kerültek uralomra. Főleg a színház, mert a színész az a művész, aki a testével dolgozik, vagyis olyan hangszere, amelyen mindnyájan tudunk játszani. Teljes megértése nem kíván semmiféle külön technikai ismereteket. Ez a természetalkotta technikai eszköz, az érzések és indulatok közvetlen forrása, sőt minden életnek s az emberiségnek forrása; az emberi test mindennél becsesebb kincs ma. Legfőbb célja, a maradandóság kérdésévé vált: a testet menteni. Legnehezebb gondja, legbonyodalmasabb problémává lett: a testet fentartani.

Ebben a sápadt világban, amely oly nehezen kaparja össze a mindennapi táplálékot, a görbe vállak és elfáradt gerincek, kiszáradt ajkak és kiszikkadt érzések hőskorában nincs lebilincselőbb jelenség, mint a test, amely játszani tud, tele van bőséges energiával, csordultig telt indulatokkal, szép és fürge, találékony és ügyes, önmagán fejezi ki az életet.

Eddig rendben is volna a dolog. De amikor ez a test a komoly művészet végtelen lehetőségeit zárta magába s mint önmagának fátyla a saját halhatatlan titkait és csodáit tudja kivilágítani, egy-egy mozdulatban egy pillanat örökkévalóságát képes megértetni, alkotásra alkalmas, szóval: egy önálló művészetnek hordozója és eszköze, miért kell a figyelmet iránta elközönösíteni? Miért kell a színpad művészetéből színészek és színésznők piacát csinálni?

A feladat, — melyet a közönségnevelő kritikának kéne megoldania — ép ellenkező irányú. A testileg érdeklődő közönséget be kell vezetni a színész művészetének magasabbrendű élvezetébe. Meg kell magyarázni neki, mi az, amit a színész nyújt, amit ő ragad ki az életből: a mozgások, arckifejezések, hangsúlyok világából, az életnek ebből a külön jelenségköréből, amelybe már nem az író, nem a költő hatol be, hanem a színész. A költő, a darabíró szavakat hoz fel az élet mélyéből. A színész a cselekvések megjátszója, mozdulatokat, tekinteteket, élő hangokat önt formába. Amit ő ad, az független a darabtól, sőt független a saját személyétől.

A költő behunyja a szemét s a lelkére hallgat. A színész magát az élő, cselekvő embert figyeli s magát a testi embert alkotja meg. Amilyen magasrendű szenzáció, ha egy író az igazságunkra tapint s ettől az érintéstől új színben látjuk az életet, ugyanolyan művészi szenzáció, ha egy színész megmutatja, elárulja más formában: milyenek vagyunk.

A mai színész teljesen magára bízva, elhagyatottan áll a színpadot bálványozó, tolakodó tömeg közepette. Kincseit vakoknak mutogatja, törekvéseit nem figyelik, fejlődésének gátat szabnak.

A színházi kritika egy-egy bemutató után nyakra-főre sorolja fel a szereplő színészeket, azokat is, akik igazán semmit sem produkáltak s igen kevés figyelmet szentel a hivatott tehetségek művészi szolgáltatásainak.

Ez a másik véglet.

Míg egyfelől azyonbálványozzuk, válogatás nélkül a színpad festett hőseit, másfelől teljesen elhanyagoljuk őket, nem törődünk az önértékükkel, munkájukkal, jogos becsvágyukkal. Ez

azután a legértékesebbeket is a piaci verseny csengői közé kergeti.

Az oktan színeszbálványozás jól tartja a színpad elődsdijét, de tönkreteszi, áldozatul dobja a színészt.

Halasi Andor.